

Työolot 2018, Työolojen neljä vuosikymmentä

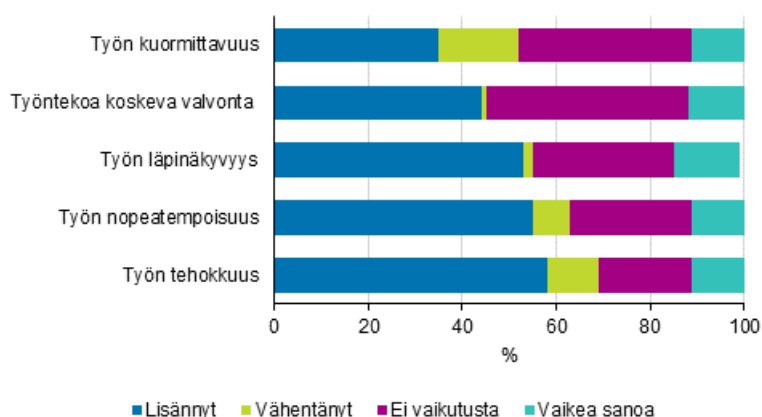
Digitalisaatio on läpäissyt suomalaisen työelämän

Tilastokeskuksen vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan 90 prosenttia palkansaajista käyttää työssään digitaalisia sovelluksia. Digilaitteiden käyttö, omat digitaidot ja työn digitalisaation koetut vaikutukset työhön jakautuvat kuitenkin epätasaisesti.

Ylemmistä toimihenkilöistä käytännöllisesti katsoen kaikki käyttivät työssään digitaalisia sovelluksia tai välineitä vuonna 2018. Työntekijäasemassa olevilla vastaava osuus oli 73 prosenttia. Yleisimmät käytössä olevat digitaaliset sovellukset olivat reaaliaikaiset pikaviestintävälineet, kuten erilaiset chat-sovellukset.

Reilu kolmannes (35 %) digitaalisia laitteita ja sovelluksia käyttävistä koki työn digitalisaation lisänneen työn kuormittavuutta, mutta joka kuudes (17 %) katsoi kuormittavuuden pikemminkin vähentyneen. Yli puolet koki digitalisaation lisänneen työn tehokkuutta, nopeatempoisuutta ja läpinäkyvyyttä. Reilun kolmanneksen (36 %) mielestä mahdollisuus käyttää luovuutta työssä oli parantunut.

Digitaalisten sovellusten tai välineiden käytön vaikutus työhön, osuus digisovelluksia käyttävistä palkansaajista

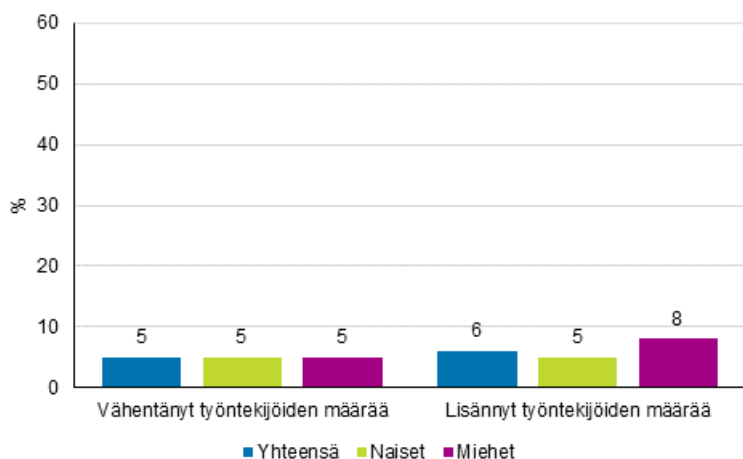
Naiset kokivat digitalisaation lisänneen työn kuormittavuutta ja nopeatempoisuutta useammin kuin miehet, miehet taas katsoivat sen lisänneen työn tehokkuutta ja mahdollisuutta käyttää luovuutta työssä yleisemmin kuin naiset. Kuntasektorin palkansaajilla kokemus digisovellusten käyttöönotosta oli kielteisempi kuin muilla.

Digitalisaatiolla kahtalainen vaikutus työntekijöiden määrään

Seitsemän prosenttia palkansaajista oli työssään itse tekemisissä robotin kanssa. Robottien koettiin pääsääntöisesti helpottaneen työntekoa. Noin neljännes robottien kanssa työskentelevistä koki robottien vapauttaneen aikaa mielenkiintoisempiin tehtäviin.

Kaikista palkansaajista 5 prosenttia sanoi työpaikkansa työntekijöiden määrän vähentyneen viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana digitalisaation tai robotisaation seurauksena. Toisaalta 6 prosenttia kertoi työpaikan henkilömäärän lisääntyneen samasta syystä.

Digitalisaation tai robotisaation vaikutus työntekijöiden määrään työpaikalla viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana, osuus palkansaajista

Tilastokeskuksen työolotutkimukset kuvaavat palkansaajien työolojen muutosta yli neljän vuosikymmenen ajan, vuodesta 1977. Uusin työolotutkimus näyttää työelämän kehittyneen monessa suhteessa myönteiseen suuntaan: muun muassa palkansaajien käsitykset työpaikan ilmapiiristä, tasa-arvon toteutumisesta ja työpaikan sosiaalisista suhteista ovat kohentuneet selvästi vuodesta 2008 alkaen. Työn imu on kasvanut. Toisaalta jaksamisongelmat ovat lisääntyneet huomattavasti vuodesta 2013. Naisilla ne ovat selvästi yleisempiä kuin miehillä. Erilaiset psyykkiset ja fyysiset oireet ovat yleistyneet erityisesti nuorilla ja keski-ikäisillä palkansaajilla.

Sisällys

Laatuseloste: Työolotutkimus.....	4
-----------------------------------	---

Laatuseloste: Työolotutkimus

1. Tilastotietojen relevanssi

Työolotutkimukset ovat laajoja, Suomessa asuvan palkansaajaväestön kattavia haastattelututkimuksia. Tutkimukseen haastateltavat keskimäärin vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevät 15–67-vuotiaat palkansaajat edustavat kaikkia ammatti- ja toimialoja (vuoteen 2013 asti yläikäraja oli 64 vuotta). Otoskoot ovat vaihdelleet 3 800 henkilöstä yli 7 000 henkilöön.

Tilastokeskus on tehnyt työolotutkimuksia vuosina 1977, 1984, 1990, 1997, 2003, 2008, 2013 ja 2018. Suuri osa työolotutkimuksen kysymyksistä on toistettu samanlaisina tutkimuskerrasta toiseen niin, että vuoden 2018 tutkimuksen valmistuttua työolojen ja niiden kokemisen aikasarja kattaa 41 vuotta. Tällaisten aikasarjojen olemassaolo on kansainvälisestikin varsin poikkeuksellista. Työolotutkimusten tilastointiprosessissa ja raportoinnissa noudatetaan SVT-tilastoille asetettuja laatukriteereitä.

Työolot ymmärretään tutkimuksessa laajasti sekä fyysisiksi että psyykkisiksi ja sosiaalisiksi työympäristötekijöiksi. Työolotutkimuksen tietosisältö kattaa seuraavat aihealueet: fyysinen työympäristö; psyykkiset ja sosiaaliset työympäristötekijät; terveys, stressioireet; asema työmarkkinoilla, työhistoria, perhe, taustamuuttajat. Vuoden 2018 tutkimuksen erityisteemana oli työn digitalisaatio. Käsitteet ja määritelmät on kuvattu osoitteessa: <http://stat.fi/til/tyoolot/kas.html>.

Työolotutkimus pyrkii kuvaamaan eri tasoilla tapahtuvia työelämän muutoksia ja niiden välisiä yhteyksiä. Palkansaajien kokemuksissa tapahtuneita muutoksia voidaan tarkastella yhteydessä muutoksiin työorganisaatioissa sekä talouden ja rakenteiden muutoksiin. Esimerkiksi työmarkkina-asemien muutosta koskevat kysymykset on mahdollista yhdistää muihin työolojen piirteisiin ja tutkia palkansaajaryhmien välisiä eroja. Myös eri työolotekijöiden välisiä yhteyksiä – esimerkiksi työsuhteen turvallisuuden kokemusta, työpaineita ja stressioireita – voidaan tutkia monipuolisesti. Erilaisten alaryhmien vertailu on mahdollista tutkimuksen suuren otoskoon ansiosta.

Työolotutkimusjärjestelmän avulla voidaan tehdä suomalaista työelämää koskevia yleistyksiä, tutkia kulloinkin vallitsevaa työelämän tilaa – hyvin- ja pahoinvoinnin tasoa – sekä seurata ajassa tapahtunutta muutosta pitkällä aikavälillä. Tuloksia hyödynnetään työpoliittisen päätöksenteon tukena niin valtakunnallisella kuin työorganisaatioidenkin tasolla, ja tutkimus tarjoaa aineistoa alan tutkimukseen sekä vertailukohteen paikalliselle tai alakohtaiselle työelämän tutkimukselle.

Vuoden 2018 työolotutkimuksen tiedonkeruuta olivat mukana rahoittamassa Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Työsuojelurahasto, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Eläketurvakeskus, Työterveyslaitos, Keva, Työturvallisuuskeskus, Valtiokonttori ja Kela.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Työolotutkimus on pääosin käyntihaastatteluna toteutettu otantatutkimus. Vuoden 2018 työolotutkimuksen otos on poimittu syys- ja lokakuun 2018 työvoimatutkimuksen toisen, kolmannen, neljännen ja viidennen rotaatioryhmän 15–67-vuotiaiden vastaajien joukosta. Käyntihaastattelujen tiedonkeruu ajoittui välille 10.9.2018 – 6.1.2019.

Työolotutkimuksen varsinaiseen otokseen kuuluminen selvitettiin työvoimatutkimuksen puhelinhaastattelun aikana: työolotutkimuksen otokseen kuuluivat ne työllisiksi palkansaajiksi osoittautuvat henkilöt, joiden säännöllinen viikkotyöaika oli vähintään 10 tuntia. Heille ehdotettiin työolotutkimukseen osallistumista ja sovittiin erillisestä käyntihaastattelusta. Yhdeksän prosenttia haastatteluista tehtiin puhelimitse, jos käyntihaastattelua oli muuten mahdollista järjestää. Haastattelun keskimääräinen kesto oli 63 minuuttia. Haastattelut toteutettiin pääosin syys-joulukuussa 2018, mutta joitakin haastatteluja tehtiin vielä tammikuun 2019 alkupäivinä. Haastattelut tehtiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Kulloisenkin työolotutkimuksen tutkimuslomake suunnitellaan edellisen tutkimuksen lomakkeen pohjalta yhteistyössä Tilastokeskuksen asiantuntijoista, tiedonkeruun rahoittajien edustajista ja muista työelämän asiantuntijoista koostuvan asiantuntijaryhmän kanssa. Asiantuntijaryhmä kokoontuu lomakkeen sisällön

luotettavasti verrata aiempien työolotutkimusten tuloksiin. Tämä tarkoittaisi pisimmillään vuodesta 1977 jatkuneiden aikasarjojen katkeamista. Näin ollen Tilastokeskus päätyi julkaisemaan vuoden 2018 työolotutkimuksen tulokset käyntihaastatteluaineiston pohjalta, jotta ne olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia aiempien työolotutkimusten kanssa.

Kahdella eri otoksella toteutettu yhdistelmätiedonkeruun aineistoa kuitenkin hyödynnetään ensinnäkin analysoimalla tarkemmin sitä, miten menetelmävaikutus ilmenee useiden eri tekijöiden yhteisvaikutuksena. Tämä on tärkeää erityisesti työolotutkimuksen kaltaisessa tutkimuksessa, jossa kartoitetaan vastaajien subjektiivisia kokemuksia pikemminkin kuin objektiivisesti mitattavissa olevia työympäristön tekijöitä. Analyysin tulosten perusteella Tilastokeskus pystyy jatkossa tunnistamaan tutkimusasetelmien sekä lomakesuunnittelussa menetelmävaikutuksen kannalta keskeiset ongelmakohdat aikaisempaa tarkemmin. Tuloksia voidaan hyödyntää niin tulevissa työolotutkimuksissa kuin Tilastokeskuksen muissa yhdistelmätiedonkeruuseen pohjautuvissa tiedonkeruissa.

Lisäksi verkkotiedonkeruun aineistolla vuodelta 2018 on ratkaiseva rooli työolotutkimuksen tulevaisuuden kannalta. Seuraavan työolotutkimuksen tiedonkeruu toteutetaan hyvin todennäköisesti yhdistelmätiedonkeruulla yhdellä otoksella niin, että vastaajilla on mahdollisuus valita itselleen mieluisin vastaamistapa. Vuonna 2018 kerätyn verkkoaineiston ansiosta tuleva muutos ei kuitenkaan tarkoita täydellistä aikasarjakatkosta. Tulevan työolotutkimuksen yhdistelmätiedonkeruun aineiston tuloksia voidaan jatkossa verrata taaksepäin vuoteen 2018 sen ansiosta, että vuoden 2018 aineistosta on olemassa myös käyntihaastattelut ja verkkotiedonkeruun yhdistävä yhdistelmäaineisto. Tämä merkitsee tulevaisuudessa uuden aikasarjan alkua: kun työolotutkimuksen yksi aikasarja nyt päättyy vuoteen 2018, uusi aikasarja alkaa vuodesta 2018 eteenpäin.

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Työolotutkimuksen tiedot perustuvat vastaajien haastatteluissa antamiin tietoihin. Kysymyslomakkeen suunnitteluun on panostettu paljon, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman yksiselitteisiä ja helppoja vastata. Myös haastattelijoiden koulutukseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Haastattelututkimuksessa ei kuitenkaan ole mahdollista täysin häivyttää eroja vastaajien tavoissa tulkita ja ymmärtää esitettyjä kysymyksiä ja niiden vastausvaihtoehtoja.

Tutkimustulosten oikeellisuuteen vaikuttaa vastauskato. Lähtöotoksesta jäi jo työvoimatutkimuksessa kadoksi 3 125 henkilöä, joista ei varmuudella tiedetä, olisivatko he täyttäneet työolotutkimuksen otoskriteerit vai eivät. Voi kuitenkin estimoida, että noin 1 600 heistä olisi kuulunut työolotutkimuksen otokseen, jolloin työolotutkimuksen käyntihaastattelujen estimoitu otoskoko olisi 7 753 ja vastausosuus noin 52 prosenttia (69 % vuonna 2013).

Taulukko 1. Haastattelujen määrä ja vastausprosentit työvoimatutkimukseen tavoitetusta otoksesta sukupuolen ja 10-vuotiskäryhmän mukaan

		Saatu haastattelu, %	Saatu haastattelu, N	Kieltäytyi, %	Ei tavoitettu, %	Muu syy, %	Yhteensä, %	Yhteensä, N
	Yhteensä	66,8	4 110	22,1	1,6	9,5	100	6 153
Naiset	Yhteensä	68,7	2 134	20,3	1,6	9,4	100	3 107
	15-24-vuotiaat	51,9	111	33,6	2,8	11,7	100	214
	25-34-vuotiaat	63,2	379	2,3	3,2	11,3	100	600
	35-44-vuotiaat	69,5	528	20,0	1,3	9,2	100	760
	45-54-vuotiaat	72,8	603	17,6	1,1	8,5	100	828
	55-67-vuotiaat	73,4	513	18,0	0,7	8,5	100	705
Miehet	Yhteensä	65,0	1 976	24,0	1,6	9,4	100	3 039
	15-24-vuotiaat	46,8	108	37,2	3,0	13,0	100	231
	25-34-vuotiaat	59,6	429	26,2	2,2	12,1	100	720
	35-44-vuotiaat	64,6	484	23,5	1,3	10,6	100	749
	45-54-vuotiaat	70,8	523	20,7	1,6	6,9	100	739
	55-67-vuotiaat	72,2	432	21,0	0,7	6,3	100	600

Työolotutkimuksen kadon jakautuminen on hyvin samanlainen kuin haastattelututkimuksissa ylipäänsä: Vastausprosentti on korkeampi naisilla kuin miehillä. Nuorimmissa ikäryhmissä vastausprosentti jää alhaisimmaksi, ja kaikkein parhaimpiin vastausprosentteihin päästään iäkkäimpien palkansaajien keskuudessa.

Vuoden 2018 aineistolle on laskettu painokertoimet, jotka korjaavat aineiston rakenteen vinoumaa sukupuolen, 10-vuotiskäryhmän, maakunnan, koulutusasteen ja sosioekonomisen ryhmän mukaan niin, että aineisto vastaa työvoimatutkimuksen perusteella estimoitua kohdeväestöä eli vähintään 10 tuntia viikossa työskenteleviä palkansaajia. Myös vuosien 2008 ja 2013 työolotutkimusten aineistoille on laskettu takautuvasti painokertoimet sukupuolen, 10-vuotiskäryhmän, maakunnan ja koulutusasteen perusteella. Aiempien työolotutkimusten aineistoille ei ole laskettu painokertoimia, mutta niiden vastausprosentti on ollut erittäin hyvä.

4. Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Työolotutkimusta tehdään noin viiden vuoden välein. Tuorein tutkimus on vuodelta 2018.

5. Tietojen saatavuus

Vuoden 2018 tutkimuksesta on julkaistu peruseräraportti sähköisenä julkaisuna joulukuussa 2019. Julkaisusta ilmestyy myös pieni määrä painojulkaisuja. Lisäksi tietoja julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla julkistusjärjestelmässä, artikkeleina, blogeina ja tammikuusta 2020 alkaen tietokantataulukkoina.

Tilastokeskus on julkaissut vuosien 1997, 2003, 2008 ja 2013 työolotutkimuksista peruseräraportin. Vuosien 1997 ja 2003 tutkimuksista on julkaistu myös työoloja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta tarkastelevat raportit. Lisäksi vuosina 1997 ja 2003 työolotutkimuksen aineistosta on julkaistu artikkelikokoelma yhdessä rahoittajien ja aineistonkäyttäjien kanssa. Tutkimusten tuloksia on esitelty erilaisissa kotimaisissa ja kansainvälisissä luento-tilaisuuksissa, seminaareissa ja konferensseissa. Tilastokeskuksen ulkopuoliset aineiston käyttäjät ovat julkaisseet työolotutkimuksen tuloksia omissa artikkeleissaan ja raporteissaan.

Työolotutkimuksen tietoja ei luovuteta tunnistettavassa muodossa Tilastokeskuksen ulkopuolelle (Tilastolaki 280/2004, Henkilötietolaki 523/1999). Tilastokeskuksen tutkijapalvelut tarjoavat yksikötason aineistoja (eli mikroaineistoja) tieteellisiin tutkimuksiin ja tilastollisiin selvityksiin ainoastaan erillisen käyttölupapäätöksen perusteella ja tunnistetiedot poistettuna. Aineistot tarjoavat hyvät mahdollisuudet erilaisten selvitysten ja tutkimusten tekoon. Niiden pohjalta on tehty myös lukuisia opinnäytetöitä. Lisätietoja Tilastokeskuksen tuotteista ja palveluista voi lukea täältä: <https://www.stat.fi/tup/index.html>.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Työolotutkimuksen keskeisimmistä tiedoista on olemassa vuoden 2018 aineiston valmistuttua vertailukelpoinen aikasarja vuosilta 1977–2018. Tämä aikasarja kattaa 41 vuotta suomalaista työelämää.

7. Selkeys ja yhtenäisyys

Työolotutkimuksen lisäksi työmarkkinoihin liittyviä Tilastokeskuksen tilastoja ovat työvoimatutkimus, avoimien työpaikkojen tilasto, työtaistelutilasto, työtapaturmatilasto sekä työssäkäyntitilasto. Näistä erityisesti työvoimatutkimuksen tietosisältö ja kiinnostuksen kohteet ovat osittain päällekkäisiä työolotutkimuksen kanssa. Työvoimatutkimuksen kohdejoukko on kuitenkin koko työikäinen väestö, mutta työolotutkimuksessa vain vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevä palkansaajaväestö. Lisäksi työolotutkimus pyrkii selvittämään palkansaajien työhistoriaan sekä fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin työoloihin liittyviä asioita huomattavasti laaja-alaisemmin ja syvällisemmin kuin mitä työvoimatutkimuksen puitteissa on mahdollista tehdä. Työolotutkimus on perinteisesti kerätty syksyisin lukuun ottamatta vuotta 2008, jolloin tiedonkeruu tapahtui keväällä. Työvoimatutkimuksen tiedot taas kerätään kuukausittain ja niistä lasketaan vuosikeskiarvo.

Koska työolotutkimus tehdään Tilastokeskuksen kuukausittaisen työvoimatutkimuksen tiedonkeruun yhteydessä (ks. yllä), Työolotutkimuksen aineistoon voidaan helposti liittää myös työvoimatutkimuksen yhteydessä kerätyt tiedot ilman, että haastateltavilta tarvitsisi kysyä samoja asioita uudelleen. Työvoimatutkimuksesta liitettyjä tietoja ovat mm. vastaajan ammatti, työpaikan toimiala, työsuhteen kesto sekä säännöllinen työaika.

Lisätietoja

Hanna Sutela 029 551 2907

Anna Pärnänen 029 551 3795

Marianne Keyriläinen 029 551 3656

Vastaava tilastojohtaja:

Jari Tarkoma

tyovoimatutkimus@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi

Lähde: Työolot 2018, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 2670-1049 (pdf)